

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: *Szomory Emil*
Cím: *A mulató Budapest jubilál*

Forrás: *Ujság*

Bp.
(Hely)

1937 VII. 25
(Idő)

(Köt. v. fiz.) (Oldal)

Osztályozás

Tárgy

792

Hely

Idő

"1897"

Személy

SZOMORY EMIL:

16 A mulató Budapest jubilál!

Nyolcvannégyen voltunk írók és újságírók, akik élünkön Rákosi Jenővel, megalapítottuk és összekoldultuk az Otthon írók és hirlapírók körét, melynek első helyisége ott volt a Múzeum-körúton, legkedvesebb tanyánk: a híres és azóta megszűnt Fiume kávéház felett. Fájdalmas visszaemlékezni ezekre a régmúlt időkre, mert a nyolcvannégy alapító közül ma már mindössze hatan vagyunk! Ez az elmúlt szép ifjuság úgy elevenedik meg emlékezetemben, olvasva a lapokban, hogy az idén három fővárosi színház készül megülni jubileumát, a Nemzeti Színház, a Magyar Színház és a régi Fővárosi Orfeum épülete, amelyben ezidőszent a Művész Színház játszik. Azt is hallom, hogy Bárdos igazgató a színházat egy estére kölcsönadja az Artistaegyesületnek, mely hódolni kíván a színház megalapítója:

Somossy Károly emlékének, aki itt nyitotta meg a Fővárosi Orfeumot, a mulató Budapest legszebb, legelegánsabb és világvonatkozásban is egyik leghíresebb szórakozóhelyét.

Most negyven éve, ez a derék Somossy Károly feljött az Otthon-klubba és egyenesen Rákosi Jenőt kereste. Az elnök ur ugyanis állandóan ott tartózkodott közöttünk, ő volt a feje a családnak, melynek minden tagját az igaz szeretet, tisztelet és őszinte ragaszkodás fűzte egymáshoz. Óraszám lehetne erről az újságírói összetartásról beszélni!

Somossy haptákba vágta magát és általános meglepetésre kitűnően betanult magyar üdvözlő beszéden át meghívta Rákosi Jenőt és bennünket mindnyájunkat orfeumának megnyitására. Hogy mi legyünk az elsők, akik ott a német szó helyett a magyart fogjuk hallani!

Az elnök megígérte, hogy elmegy és ez azt jelentette, hogy másnap este jelen kell lennünk nekünk is; elegánsan kiöltözve, frakkban, fehér nyakkendővel. Az egész közönség: csupa író, meg újságíró, továbbá a Nemzeti és a Népszínház művésznői, művészei és a hatóságok kiküldöttei. A főváros részéről a főpolgármester, az alpolgármesterek, a főkapitány, az összes kerületi kapitányok.

Azzal kezdődött az estély, hogy végig sétáltattak bennünket az orfeum összes helyiségein, a nézőtéren, a színpadon és csakhamar megállapíthattuk, hogy sehol ennél szebb, tökéletesebb és ideálisabb színházat nem láttunk, aminthogy az ma is. Aztán helyet foglaltunk a duosan aranyozott nézőtéren és megkezdődött az előadás. Egymást érték a káprázatos varieté számok, közben egy nagyon szép magyar leány magyar nótákat énekelt, utána pedig Baumann Károly magyar kuplékat. Eleinte ez igen furcsán hatott és hangzott az orfeum színpadáról, amiért rögtön készen voltunk az ítéletünkkel: *a magyar kuplénak nincs jövője!* Ma röstelkedhetünk érte. Aztán egy francia baba jött a színpadra, a leghíresebb chansonette-énekesnő, aki valaha létezett, a tündériesen szép Anna Held, aki szintén rég meghalt, de éppen az elmúlt szezonban elevenítette fel emlékét az a nagy revue-film melynek, ha jól emlékszem, Ziegfeld görlok volt a címe. Végül egyfelvonásos

opérettet játszottak Das Frauenbataillon címmel, szerzője Reiner, helyesebben Rajna Ferenc, ott ült közöttünk, az Otthon tagjai között és borzasztóan titkolta, hogy ő írta a librettót. A színlapon a szöveg írójaként Somossy Károly szerepelt, mert ez időben kompromittáló volt valamirevaló írónak orfeum számára dolgozni. Az operett zenéjét az olyan korán elhunyt Hermann Rosenzweig, az orfeum karmestere szerette, aki utóbb Tél és Tavasz című operettjével nagy sikert aratott a Népszínházban is.

ahol Blaháné és Hegyi Aranka játszották a két női főszerepet. A Frauenbataillon fő női szerepét, egy snájdig huszártisztet az utólérhetetlen Carola Cecilia adta, egy ulánushadnagyot a tündéri Zamora, egy tüzértisztet Hansi Reichsberg, a férfi főszerepeket Rück és Werner komikusok. El voltunk ragadtatva. Csak ekkor láttuk, mennyivel külsőbbül játszanak itt és mennyivel mulatságosabb darabot, mint más színházban és elszédültünk a kiállítás és jellemző káprázatos gazdagságától. Még ma is a fülemben cseng Rosenzweig muzsikája, a Carola Cecilia és Zamora belépője:

*Die Hose roth, die Weste blau,
Sie kennen die Farben ganz genau,
Die Hose blau, die Weste roth,
Die Farben sind der Männer Tod...*

és tisztára emlékszem a librettóra is, mely miután az egész világot diadalmasan bejárta, orfeumbeli premierje után hosszú időn át a Magyar Színház műsorát is uralta *Asszonyregiment* elnevezéssel.

Szóval, nagyon meg voltunk elégedve és vége lévén a produkciónak, menni akartunk, amint az előcsarnokba lépve, ragyogó fényben és virágoktól pompázón bontakozott ki az orfeum kávéháza. Livrés pincérek állottak itt sorfalat a választékos izléssel terített asztalok mentén, némán és katonás fegyelemben várakozva reánk. Somossy Károly meghívott bennünket vacsorára is, amelyre hivatalosak voltak mindazok, akikben a színpadon gyönyörködhattünk. Eleinte kissé feszés volt a hangulat, de már az első fogás után nagyon összebarkáztunk az orfeum *észbontóan szép asszonyregimentjével* és külföldi vendégeivel. Azt hiszem, parancsba volt kiadva nekik, hogy nagyon jól bánjanak az újságírókkal s ők megértették, hogy itt egzisztenciális kérdéssről van szó. Az öreg Somossy kitűnő adminisztrátor volt, éppen a saját személyét véve ki, — ha nem ezrekekkel dobálódzik, hát nem mint koldus, hanem milliomosként halt volna meg. Geniális ember volt és olyan meghatározó tónusban ünnepelt bennünket, hogy legszívesebben a nyakába borultunk volna. A felköszöntőjének ellenállhatatlan hatását bizonyítja, hogy *Rákosi Jenő* hosszan felelt rá, ami az ünnepélyes megnyitásnak igen nagy súlyt kölcsönözött. Több beszéd nem is volt, — a

(Hely) művésznök ittak, enekeftek és tancoltak, amíg közülök az imádandó *Held Anna* holtrészegen dőlt *Boross* Samu karjaiba, aki az egyetlen párizsi ösmérőse volt itt Pesten a Nagymező-utcában.

Ezzel aztán fel volt avatva az orfeum és mi nem igen frekventáltuk többé. Lehet, hogy ezért is kellett tönkremennie a gavallér Somossynak és ezért letünnie Carola Cecilia és a többiek szerencsecsillagának. *Száz, meg százazereket kölötték* ezek ketten, a temérdek pénz, amit kerestek, szinte parázssá égett a tenyerükben. Somossynak a fényes üzletmenetel folytán olyan passziói támadtak, melyekhez indiai nábobok sem elég gazdagok, a gyönyörűséges Carola Cecilia egyéb költséges ötleteiről nem is szólva, mindig más és más *ötösfogaton* tünt fel a Stefánián, de úgy, hogy az iskolázott öt ló egymás elé volt fogva! Két kézzel szórta a pénzt, nem csoda, ha elpusztult, tönkrement mindenki, aki ennek a rendkívüli nőnek a csókja után vágyott, elkészült végül ő maga is és vérző szívvel itthagytá Budapestet.

Ezzel véget is ért a Somossy-orfeum aranykora. Jött az új igazgató, az új primadonnák, *Anna Held* se tért vissza többé, *Zamóra* elvesztette két nefelejtikék szemének ragyogó világát, *Reichsberg* Hansi a tavasszal elhunyt. Preger igazgató felesége lett. Az orfeum már nem volt az többé, aminek indult, a drága programja nem izgató, nem frenetikus, *családi műsor*, mint ahogy hirdették. A régi lányok, az ugvenevezett

(Idő) *büfötündérek*, meg akik virágot árultak csekély kivétellel elnyűttek és polgáréletre rendezkedtek be. Mások jöttek akik fáradtan sétáltak odafenn a hangfogó szönyegekkel bevont karzaton, melyet még mindig *télikertnek* hívtak és vártak a rejtelmes idegenre, a mesebeli hercegre, aki majd eljön értük, ékszerket aggat a nyakukba, drága prémeiket a vállukra és cserébe a szerelmükért majd rájuk pázarolja a millióit. De ezek nem igen jöttek, akik voltak rég elmentek és ha visszatértek volna amerikai önkéntes száműzetésükből, egészen bizonyos, hogy nem ezeken a lányokon mentek volna tönkre másodsor. Öt forintot, tizet kaptak esetleg egy virágjukért, vendégül látták őket előadás után a télikert *american bárjánál* egy pohár *cocktailra*, ami akkoriban új kreáció volt. De a nagystilű paliknak, akiket akkor még balekoknak neveztek örökre vége szakadt, és aki bedőlt mégis, mihamar kiábrándult. Az egykor télikertnek csak a szenzációs híre maradt meg, a szenzációt hiába keresték, akik szünetekben felmentek a második emeletre. Külföldi démonok helyett eltévedt magyar lányok sétálgattak itt, a szépségükbe vetett szent hittel és bizakodással. Akadt is közben csaknem mindnek gavallérja, aki meghívta előadás után az orfeum kávéházba vagy az első emeleti proscénium páholy mögötti szeparékba, ahol a *pezsgőzés hallgatólagosan még mindig kötelező volt*. Ott ittak és mulattak zongora vagy cigánymuzsika mellett reggel négy óráig, amikor a főpincér megjelent

a számlával. Erre várt a lovag, adott tiz vagy husz forint *társaságpénzt* a leánynak, esetleg elvitte a Stefánia-uti hajnali korszóra fiakkerezni is egy kicsit, de aztán sietett haza, hogy el ne mulassza másnapi munkáját.

Vörös Elek cigánybandája tiz éven keresztül huzta az orfeum kávéházában. olyan hosszú időn át tehát, mely egyedül áll a cigányprimások történetében. Közben zenészei mentek egyik asztaltól a másikhoz és eljátszották a *nagyságos ur* és a társaságában levő művésznek kedvenc nótáját, aki nem is minden esetben fogadta el a meghívást. Annál is kevésbé mert ezek számára *nem volt kötelező*, hogy előadás után, illetőleg produkciójuk befejezésén túl, az orfeumban tartózkodjanak. Ez csak a büféhölgyeket kötelezte de a műsorszámok ha maradtak, a saját kedvtelésükre tették. Mert az orfeum életének második fázisában is, mely ugyancsak *a háboru előtti* időkre esik, ezeknek a híres külföldi varieté csillagoknak olyan horribilis fizetésük volt, hogy nem szorultak se meghívásra sem arra, hogy megpezsztessék őket, a pénzbeli ajándékra sem, mely az ilyen meghívás folytán kecsgettetett. *Rhaden* báróné, a *Martens* kisasszonyok, a *Trandafir* tündérek, hogy csak ezeket említsem, havi nyolctízezer márka alatt szóba sem állottak a *berlini artista ügynökségekkel*, mi tehát ezzel szemben ötven vagy száz korona, amennyit legjobb esetben egy meghívásért kaphattak? Hiszen a komornájuk, aki

veük jött és állandóan nyomukban volt, ennél maga is minden kockázat nélkül többet keresett. Persze ez nem azt jelentette, hogy ezek a sztárok minden esetben kivonták magukat a meghívások elől. Akárhányszor jó társaságban szívesen elmulattak, ha kellő formában hívták meg őket. Egy hatalmas virágarrangement például sokkal reményteljesebb hatásúnak bizonyult, mint a névjegy, melyet akár a portás, akár a páholynyitogató útnán lehetett az öltözőbe juttatni. Viszont a portásnak, a páholynyitogató nőnek tudnia kellett, *ki az illető*, aki a művésznővel előadás után vacsorázni szeretne. Elég volt ránézniök a névjegyre, már tudták, hogy a meghívás elfogadható-e vagy nem. Annyira, hogy a meghívást csak abban az esetben közvetítették, ha biztosak voltak annak elfogadásában. Ilyen szimatjuk volt! A legcsekélyebb kétely esetén csak úgy tettek, mint ha közvetítenék a meghívást, a valóságban feleslegesen nem is fárasztották magukat. Éppen csak a színpad vasajtójáig mentek és azzal az *üzenettel* jöttek vissza:

— A művésznő sajnálja, de mára már máshová ígérkezett!

Ez az, amit Párisban az én időmben *mille regrets*-nek neveztek.

Egy további és talán legközvetlenebb kiegészítő része volt a negyven éves orfeumnak a *söntés*, ahová néhány bennfentesen és habituén kívül az artisták pongyolában és az orfeum személyzete járt vacsorázni. Egész Pesten itt ettek a legizletesebben, a legolcsóbban, ebben a háromszobás, artisztikusan diszitett helyiségben, amelynek az utcárol nem is volt ajtaja. A művészbejáraton át vezetett az út ide, *Károly bácsinak*, a főurnak a birodalmába, aki még ma is megvan és a Vigszínház-kávéház trafikosa. Aki idegen ide bevetődött, eltévedten járt az asztalok körül, melynél szebbnél-szebb magyar és külföldi artistanők bizalmas együttlétben vacsoráztak.

A híres *Somossy orfeum* letűntével, a *Fővárosi Orfeum* már kívül is esett a mulató Budapest keretén. Az esti műsort előadták vasárnap délután gyermekelőadásul olyan szolidul állították össze. De ez a program mindig elsőrendű volt, ez magyarázta az állandóan teli házakat és azt hogy megélt méregdrága külföldi varietészámok mellett is. Továbbá igen nagy vonzerőt gyakorolt az orfeum két *házikomikusa*, az elegáns *Baumann Károly* és a kövér, végtelenül mulatságos *Gyárfás Dezső*, akik első interpretátoraik voltak azoknak a budapesti nótáknak, melyeket az egész ország néha hónapokig utánuk énekelt. Mint ma a rádió, azzal boszorkányos gyorsasággal számoltak be a világ minden aktualitásáról, természetesen versben, zenekíséret mellett. Délben jött meg például a híre annak, hogy *Bleriot* átrepülte a *La Manche* csatornát és estére *Baumann* már a zsinórpadról ereszkedett le a színpadra, természetesen monoplánon, aviatikusnak kiöltözve és pompás kuplét énekelt az egészről. *Gyárfás* volt az első, aki már akkor bemutatta a *nadrágszoknyát*, mikor még Párisban se igen merészkedtek mutatkozni benne. Mindketten kizárólag *magyarul* énekeltek, aminthogy ők ketten voltak az apostolai a magyar kuplénak. Igaz, olyan talentumos emberek támogatták őket verssel, zenével, mint betűrendben: *Grosz Alfréd*, *Weiner István* és *Zerkovitz Béla*. Ez a három kitűnő muzsik, szerencsére még igen produktívan itt van közöttünk, ők is tanúi a hajdan oly híres *Somossy orfeumnak*. Érdekes különben, hogy az elmúlt boldog világ három kiváló komponistája közül, egyik sem hivatásos muzsik, *Grosz* építész, *Weiner* ügyvéd, *Zerkovitz* mérnök! Mégis az ő nótáiktól visszhangzott évtizedeken át Budapest.